

INSTITUTUL DE MATEMATICA "SIMION STOILOW" AL ACADEMIEI ROMANE

anunta conferinta

Pagini din istoria matematicii romanesti

Institutul de Matematica al Academiei,

Partea I: perioada 1949-1961

Invitati speciali:

Cabiria Andreian Cazacu, Gheorghe Gussi, Solomon Marcus, Ivan Singer

conferinta va avea loc

Miercuri 16 octombrie, ora 13:00 Amfiteatrul "Miron Nicolescu", parter

Introducere

L. Beznea: Nu întâmplător am să încep cu sfârșitul: la 4 aprilie 1961, Simion Stoilow a murit. Nici pentru mine nu este foarte clar ce s-a întâmplat în acea zi și aș vrea să culegem cât mai multă informație despre ziua aceea, pur și simplu o zi a anului 1961. Eu aș ruga-o pe doamna profesoară Cabiria Andreian să ne spună ce știe domnia sa despre acest eveniment.

Cabiria Andreian despre moartea lui Stoilow

L. Beznea: V-aș ruga să ne povestiți ce știți dumneavoastră despre acea zi așa de sumbră.

C. Andreian: Da, o zi sumbră, dar pare-se că era soare în ziua aceea... Nu știu, așa a rămas în inima mea. Uitați, eram acasă și a sunat telefonul. Eram acasă, în jurul orei 12:00 sau înainte puțin, și doamna Duduș de la Institut mi-a telefonat să-mi spună cumplită știre că s-a isprăvit viața domnului profesor Stoilow. A fost pentru noi toți un șoc deosebit de dureros și neașteptat totuși. Domnia sa desfășura o activitate atât de intensă, era nelipsit în toate problemele acelor ani – suntem în 1961, în aprilie, la 4 aprilie – , probleme care în toată perioada anterioară frământaseră matematica românească, pentru că aceasta ne preocupa pe noi toți, și iată dintr-odată această cumplită știre. Singurul lucru pe care am putut să îl aflu, și trebuie să știți că nu putea nimeni pe

vremea aceea să se apuce să facă investigații de capul lui, nu se punea problema aceasta, am putut să aflu atât: că domnul profesor plecase la Comitetul Central și acolo avea de discutat diverse probleme. Probabil în legătură mai ales cu membrii Institutului, cu lucruri de felul acesta, dar asta este părerea mea, poate vor fi fost și alte probleme. În continuare s-a aflat că i s-a făcut rău și a murit. Asta este scurta poveste pe care o știm, care ni s-a spus nouă. Și altfel, posibilitate de informație nu am avut, nici eu personal nu am căutat alta, nici nu știam cum să îndrăznesc așa ceva, cu cine să vorbim, ce să cerem... Mă depășea, pur și simplu, împrejurarea. Asta este tot ce pot să vă povestesc, din păcate.

Corneliu Constantinescu despre moartea lui Stoilow

L. Beznea: Deci informația pe care o aveam și eu este într-adevăr că profesorul Stoilow a murit în sediul Comitetului Central, luptându-se pentru un coleg. Nu e clar că este așa. Un participant, să zicem așa, virtual la această întâlnire a noastră este un membru marcant al institutului și al comunității matematice românești. Mă simt onorat să mă număr printre prietenii domniei sale, este vorba de profesorul Cornel Constantinescu de la Zurich. El a avut bunăvoința să răspundă la câteva întrebări pe care i le-am pus și printre altele mi-a scris următoarele rânduri despre ziua de 4 aprilie 1961: *„Nu sunt informat despre evenimentele legate de decesul profesorului Stoilow. Mi s-a povestit numai că, în pre-ziua decesului, a fost la Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român cu scopul de a protesta, dar nu cunosc nici obiectul protestului și nici numele persoanei contactate acolo.”* (E foarte delicat, fiindcă numele e cunoscut, dar Cornel Constantinescu nu vrea să implice niciun nume aici.) *„În timpul audienței, profesorului Stoilow i s-ar fi făcut rău și a fost transportat la spital cu o ambulanță”* (la spital înseamnă, dacă nu mă înșel, la Elias.) *„Penibil a fost faptul”* (deci acesta-i singurul lucru negativ pe care ni-l spune...) *„a fost faptul că persoana contactată la Comitetul Central nu a găsit de cuviință nici să se intereseze de evoluția sănătății profesorului Stoilow și nici nu a prezentat condoleanțe doamnei Stoilow după deces”*.

Corneliu Constantinescu despre Bibliotecă

L. Beznea: *„Despre bibliotecă:”* Cornel Constantinescu, cum bine știți, a fost întotdeauna un împătimit al bibliotecii și a sprijinit-o cât a putut de mult și după ce a plecat. În anii '90, am avut o donație din partea domniei sale, făcută într-un mod cât se poate de elegant. A avut o aniversare (și cred că domnul Brînzănescu s-a ocupat), le-a cerut invitaților ca, în loc de cadouri, să doneze bani pentru biblioteca noastră. El nu a primit niciun cadou, s-au strâns bani, și din cele câteva mii de dolari, cred, la vremea aceea, noi am dat o listă de cărți pe care el le-a cumpărat și au fost aduse aici, în bibliotecă. Ăsta e doar un gest de sprijin pe care l-a făcut cu foarte mare grijă. *„Când eu am fost angajat la Institutul de Matematică în martie 1954, biblioteca nu primea periodice și cărți decât din așa-numitul lagăr socialist. Prietenii profesorului Stoilow din Paris ne trimiteau cu regularitate Comptes Rendus de l'Académie, dar exemplarele respective erau oprite la poștă. Erau rezultatele absurde ale așa-zisei lupte contra cosmopolitismului. Cândva, în cursul anului 1954, au apărut deodată în bibliotecă periodice din afara lagărului socialist, ceea ce a produs un entuziasm de negrăit printre cercetători. Consider că dacă această modificare a liniei politice nu*

ar fi avut loc, întreaga mea carieră matematică ar fi fost compromisă. Cu trecerea anilor, situația s-a îmbunătățit permanent, până când, pe la sfârșitul anilor '60, au început drasticele economii de valută, iar situația bibliotecii s-a înrăutățit, din nou, masiv. În 1954, Pia Horowitz era singura angajată a institutului pe postul de bibliotecară. Ea urma Facultatea de Matematică la fără-frecvență, iar după absolvirea acestei facultăți a părăsit Institutul, devenind profesoară de liceu. În locul ei, pe postul de bibliotecară a fost transferată Ionica Stănculescu.” (Da, tocmai doamna Simona Pascu este aici cu noi, și tocmai mi-a amintit de doamna Ionica, eu nu am avut ocazia, dar înțeleg că este în America, da).

„Simona Pascu lucrase până atunci ca secretară a Institutului. Spațiul acordat bibliotecii în clădirea din strada Mihai Eminescu era foarte limitat, așa că transferul în noua clădire din Calea Griviței a fost salvator pentru evoluția ei. Adaug că, între timp, au mai fost angajate două persoane la bibliotecă, ceea ce a făcut mai ușoară munca la bibliotecă și a permis și îmbunătățirea serviciului pentru cititori.”

Corneliu Constantinescu despre personalul administrativ

„Olga Alexandrina Dimitrescu a fost tot timpul petrecut de mine la Institut, din 1954 până în 1972, șefa Personalului Administrativ și a îndeplinit această funcție cu brio. Era, după știința mea, fiica Olgăi Greceanu, și era soția generalului magistrat Dimitrescu. Eu am întâlnit-o pentru prima oară în 1950 la Universitate, unde era secretara decanului Stoilow. Cea mai veche secretară, chiar de la înființarea institutului în 1948, a fost Duduș Nistor Teodosiu, după căsătoria ei. Bătea la mașina de scris texte matematice și era, în același timp, și casierita institutului. A publicat o cartedocument foarte frumoasă despre viața de toate zilele în din institutul de matematică: Poveste la Institutul de Matematică, editura Curtea Veche, 2008.” (Cred că aproape toată lumea o cunoaște.)

„Ionica Stănculescu, fiica lui Ion Fiñescu, care fost un timp ministru în guvernul Antonescu, eliberat din închisoare ca urmare a unei extrem de energice intervenții a profesorului Stoilow, a lucrat un timp ca secretară. Dar a trecut la bibliotecă la plecarea Piei Horowitz, care a urmat Facultatea de Matematică la fără frecvență, și a devenit cum am spus deja profesoară de liceu. Adalgiza Popovici a fost un timp secretară. A fost apoi arestată și condamnată la un an, cred, după care a revenit, dar pe un post la redacția revistei Revue Roumaine de Mathématiques. În locul ei a fost angajată doamna Moroianu, o soră a doamnei Dimitrescu. Tot la secretariat au lucrat mult timp Simona Pascu și Tereza Bordeianu, care a plecat legal la Paris în 1970. Aș dori să subliniez că toate aceste doamne au fost o mare binefacere pentru Institut, căci ele au creat o atmosferă de familie foarte plăcută în Institut, o adevărată insulă a liniștii în agitația mare a regimului comunist. În mare parte, această atmosferă s-a datorat desigur profesorului Stoilow, până la decesul din 1961, care între altele a jucat un rol central atât în angajarea acestui personal, cât și în angajarea multor cercetători. O oarecare excepție o făcea contabilă Tudor, care avea o cameră separată și nu prea participa la viața de toate zilele a institutului. Soțul ei avea o poziție politică în Academie și mi s-a atras atenția să fiu prudent cu ea.”

Corneliu Constantinescu despre seminarii

L Beznea: Acum, ultima intervenție a lui Cornel Constantinescu este despre seminarii: „Îmi amintesc că prima mea participare la seminarul Stoilow avut loc în 1954, în cabinetul profesorului Stoilow de la universitate. Referatul l-a ținut Ivan Singer,” (este aici prezent, cu acordul domniei sale am să citesc câteva rânduri pe care domnul Singer le-a scris. O parte din fotografii sunt din colecția domniei sale și a doamnei Cabiria.) „despre funcții de o variabilă complexă cu valori în spații Banach. Cred că încă vreo câteva ședințe ale seminarului au avut loc tot la Universitate, înainte ca seminarul să se mute definitiv în grădina Institutului de Matematică.”

„Se țineau referate oarecum independente, legate de problematica funcțiilor complexe, într-un sens destul de general. Cu timpul, au început să se țină serii de astfel de referate concentrate pe o anumită tematică. Astfel au apărut cele trei direcții de cercetare: teoria reprezentărilor cvasi-conforme (Cabiria Andreian), teoria funcțiilor analitice de mai multe variabile complexe (Martin Jurchescu), și teoria potențialului. În toamna anului 1960, cu ocazia deschiderii seminarului în noul an de activitate, profesorul Stoilow a oficializat aceste trei direcții de cercetare, care au continuat și după decesul profesorului, care a avut loc pe 4 aprilie 1961. Cu timpul, seminarul a început să ia forma unor cursuri, cu multe ședințe dedicate aceluiași subiect, iar unele dintre ele au fost publicate. Este vorba de broșura „Teoria potențialului pe suprafețe Riemanniene” (Nicu Boboc, Cornel Constantinescu, Aurel Cornea), despre monografia „Probleme moderne de teoria funcțiilor” (Cabiria Andreian Cazacu, Martin Jurchescu și Cornel Constantinescu). O altă carte apărută în *Lecture Notes*, Boboc, Mustață, „Espaces harmoniques associés aux opérateurs différentiels du second ordre de type elliptique” în ‘68. Îmi amintesc, de exemplu, de un curs dedicat reprezentărilor cvasi-conforme multidimensionale, ținut de Petru Caraman, din Iași, pe care noi l-am invitat în acest scop. Martin Jurchescu, la rândul lui, a ținut un curs destul de lung dedicat funcțiilor analitice de mai multe variabile complexe. Aristide Deleanu a ținut un curs despre dimensiunea spațiilor compacte, iar Ionel Bucur un curs dedicat categoriei modulelor. Nicu Boboc și Paul Mustață au ținut un curs despre ecuații cu derivate parțiale de ordinul 2 liniare de tip eliptic. Ion Cuculescu, ” (îi mulțumim că ne onorează cu prezența) „a înființat un seminar propriu, dedicat proceselor stocastice, care de fapt a fost un curs, căci el era singurul vorbitor. Acest curs-seminar a durat timp de patru ani, și doresc să subliniez că el a constituit o muncă imensă pentru Cuculescu, de pe urma căreia noi am profitat foarte mult. ” (Domnul profesor a scris o carte după aceea, „Procese Markov și funcții excesive”, care este rezultatul seminarului, și din care am învățat și eu.) “Au mai existat multe alte seminarii, mai mult sau mai puțin sporadice, la care am participat. Amintesc astfel de Seminarul Neculce, care a durat un singur an, în care am prezentat „Logica matematică și teoria mulțimilor într-un cadru total formalizat”, vezi lucrarea 2: „Teoria mulțimilor” de Cornel Constantinescu, în Seminarul Neculce, Editura Academiei, din ‘62. Tudor Ganea a ținut un seminar de topologie de scurtă durată.”

Vasile Brînzănescu despre caietul cu lista de expuneri

V. Brînzănescu: Avem un caiet cu lista de expuneri, rămas de la profesorul Stoilow în arhiva Institutului. Este vorba despre lista conferințelor, seminariilor Institutului de Matematică din anii '58 și '59, pe care vreau să v-o citesc:

În '58, 16 octombrie, Cabiria Andreian - Cercetări asupra funcțiilor pseudo-analitice;

23 octombrie - Martin Jurchescu - Compactificarea spațiilor complexe;

(Aici, profesorul Stoilow, directorului institutului, chiar își nota în câteva cuvinte și despre ce s-a vorbit.)

30 octombrie - Ion Bucur - Clasele Chern;

13 noiembrie - tot Ionel Bucur - Clasele Chern, urmare;

20 noiembrie - urmare, Ionel Bucur - Clasele Chern;

(Interesant este că aici Stoilow a notat definițiile și proprietățile principale. Deci apare aici ca un mini-curs care ar putea fi arătat.)

27 noiembrie - Cornel Constantinescu - prezintă niște exemple și anume:

I. o suprafață Riemanniană poate să fie prelungibilă chiar dacă toate elementele frontierei sunt de speța a doua

II. toate domeniile D care conțin (dar aici nu mai înțeleg bine) sunt parabolice. Eu nu știu foarte bine, poate doamna Cabiria

4 decembrie - Jurchescu - Spații complet olomorfe, prima expunere și se dau definițiile și proprietăți;

11 decembrie - Jurchescu - Spații olomorfe convexe, a doua expunere;

18 decembrie - Poenaru - Despre funcțiile plurisubarmonice;

15 ianuarie - continuare: Poenaru - aceeași temă;

29 ianuarie - revine Jurchescu - Spații complexe Stein-Grauert;

(Deja, atenție, astea erau lucruri care abia atunci se produceau. E vorba de anul '59. Era 29 ianuarie 1959. Și aici apar niște definiții, exact cum sunt definite, proprietățile lor. E foarte interesant.)

5 februarie - Cornel Constantinescu - Transformări în ea însăși ale sferei (deci era o expunere de topologie);

12 februarie - Cornel Constantinescu – continuare;

19 februarie - Ionel Bucur - Teoria fasciculelor;

(Atenție, era vorba de '59!)

26 februarie - Ionel Bucur - continuare Fascicule;

5 martie - Ionel Bucur - continuare Fascicule;

12 martie - (Sunt mai multe teme. În orice caz, Jurchescu vorbește despre Teoremele lui Remmert și altele, sunt mai multe aici.)

19 martie - Jurchescu, în continuare - Studiul reprezentării unui spațiu complex Cartan-Stein - se dau definiții;

9 aprilie - Israel Bernstein, care vorbește despre Introducerea algebrică în Teoria fasciculelor după Godement și după Eilenberg;

23 aprilie - continuare - tot despre categorii de module și așa mai departe, fascicule, apoi categorii, functori - tot Bernstein;

7 mai - Ionel Bucur - Noțiunea generală de fascicul. Ionel Bucur, din nou fascicule, se continuă.

21 mai - tot Ionel Bucur - Aplicații ale metodelor teoriei fasciculelor și exemplul cel mai important este Teorema Riemann-Roch;

(Din câte îmi amintesc eu, demonstrația generală scrisă de Borel-Serre după Grothendieck - de fapt e a lui Grothendieck - apăruse în '58. Și aici seminarul era în '59. Ce vreau să subliniez este acest foarte scurt termen în timp în care erau informați totuși matematicienii din România în acele timpuri. E impresionant, după părerea mea.)

28 mai - iarăși Israel Bernstein - Aplicații topologice ale noțiunii de fascicul;

Și, în fine, mai am câteva titluri. după care acesta se oprește.

15 octombrie - Jurchescu - Introducere în clasificarea spațiilor capacității - în fine, uneori e neclar scrisul

22 octombrie - Jurchescu - Definiția capacității după Choquet;

5 noiembrie - Cornel Constantinescu - Funcții super-armonice: proprietăți, potențial

12 noiembrie - Cornel Constantinescu - Principiul lui Frostman. Asupra funcțiilor de măsură și funcționale ale lui Frostman

Continuare, 26 noiembrie - Constantinescu cu aceeași temă

Termin imediat, dar am vrut să ne facem toți o idee despre ceea ce se lucra în matematică atunci.

3 decembrie - Cornea - Teorema lui Cartan

17 decembrie - Cornea - Teorema lui Cartan

24 decembrie (asta e interesant, chiar și pe 24 decembrie) - Cornea - Convergență tare. Convergență slabă.

7 ianuarie - Nicu Boboc - Efilare

14 ianuarie - Boboc - Criterii pentru funcțiile de efilare

21 ianuarie - Boboc - Baleiaj

Cornea - 28 ianuarie - Problema generală al lui Dirichlet

4 februarie - Jurchescu - Fascicul, prefascicul, șiruri exacte

Jurchescu - 11 februarie - Lema pregătitoare a lui Oka

11 februarie, 17 februarie - Jurchescu - în continuare, Varietățile Stein, varietăți olomorf complete, problemă Cousin și așa mai departe. Pentru cei care știu puțin domeniul, ele erau atunci probleme de actualitate, abia se obțineau rezultate.

24 februarie - Ionel Bucur - Teoremele A și B ale lui Cartan referitoare la Varietăți Stein

10 martie, 17 martie, 31 martie - Bucur și Jurchescu

7 aprilie apoi - Ionel Bucur - Teoremele A și B, continuare

14 - Jurchescu - Aplicația ale Teoremelor A și B. Teorema Grauert

28 aprilie - Ionel Bucur - Aplicații ale Teoremelor Cartan

Și are aici propus pentru '60 - '61: funcții de mai multe variabile complexe, varietăți și spații complexe și aici se încheie acest mic carnetel, de fapt e foarte aproape de anul morții dânsului.

Vasile Brînzănescu despre caietul de organizare

V. Brînzănescu: Aici aș vrea să vă spun câte ceva despre organizarea institutului. Acest caiet cuprinde mai multe lucruri. Institutul, care se crease în '49, văd că prin '51 funcționa cu cinci secții. În loc de colective, ele erau numite secții și șefii de colectiv se numeau directori de secții. Aici sunt câteva secții, dar nu le-aș da pe acestea, fiindcă am în '52, chiar în ianuarie '52, reorganizare pe opt secții. Aici apar șapte, dar apoi s-a adăugat și a opta și le-aș da pe acestea: secția întâi era Algebră și Teoria numerelor și cuprindea numai patru membri. Aceștia erau Neculcea, Barbilian, Sudan și Benado. Doamna Suliciu spune că toți erau numai cu jumătate de normă.

M. Suliciu: Pentru că mie mi s-a spus că am fost primul membru care am fost numai al Institutului, cu normă întreagă. Asta era în '62.

V. Brînzănescu: Toți ceilalți erau cu jumătate de normă.

L. Beznea: Dar domnul Singer era cu normă întreagă.

V. Brînzănescu: Nu cunosc aceste amănunte.

L. Beznea: Cornel Constantinescu era cu normă întreagă. Nu a funcționat în altă parte.

V. Brînzănescu: Aici este această împărțire pe secții pe care aş fi vrut să v-o citesc şi vă spun şi cine erau membrii. A doua secție deci: Funcții reale şi Teoria mulțimilor, cu membrii Miron Nicolescu, Ghica, Froda, Obreanu, Albrecht, Dinculeanu. Mai erau doi, dar văd că sunt tăiați de aici. Aici erau şase.

A treia secție era de Ecuații Diferențiale şi era alcătuită din: Moisil, Teodorescu, Viorica Ionescu, Rot, Mihai Cristea, Cristescu Nicolae, Iacovache şi Anton Davidoglu.

Acum, ca şefi de secție, la prima secție, Algebră şi Teoria numerelor, erau doi: şi Neculcea şi Barbilian. La a doua era numai Miron Nicolescu, la a treia era Moisil şeful secției.

A patra secție, care se chema Topologie şi Funcții complexe, era alcătuită din Stoilow, care era şi director şi şeful acestei secții, deci: Stoilow, Ganea, Cabiria Andreian, Monica Pavel, Stecolcic, Radu Eugen şi Marcel Rădulescu - şapte persoane.

A cincea secție, care era de Geometrie, cuprindea: şeful secției Vrânceanu, apoi Galbură, Barbălat, Elianu şi Petre Mocanu, deci 5 persoane.

A şasea secție era de Probabilități şi Statistică, şeful de secție Mihoc şi cuprindea: Mihoc, Onicescu, Ionescu-Tulcea, Gheorghe Marinescu, Lişcu şi Romulus Cristescu.

A şaptea secție era de Mecanică, şeful de secție era Sergiu Vasilache, îi cuprindea pe Vâlcovici, Caius Iacob şi Nicolae Ciorănescu. Numai patru persoane.

Se face aici un total şi iese 40. Nu am verificat, dar probabil că e bine. Şi apare, puţin mai târziu, şi a opta secție care se cheamă Algebre aplicate şi Fundamentele matematicii. Nu reuşesc să îmi dau seama de aici fiindcă e şi pătat acest caiet. Nu îmi dau seama câți mai erau în plus. Asta este ceea ce am găsit, din anul 1952.

Şi aş încheia, caietul de termină destul de repede. Ultimul lucru care apare în acest caiet sunt câteva notițe despre organizarea Congresului Matematicienilor Români, din '56. Aici sunt colectivele care prezintă rapoartele şi, poate unii îşi mai amintesc, exista un anumit tovarăş Bughici sau aşa ceva, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Mă rog, eu îmi amintesc vag. Eram elev, cred, şi nu îmi amintesc foarte bine. Probabil Stoilow i-a prezentat această organizare a Congresului matematicienilor şi erau invitați din mai multe țări. Deci din URSS, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria, Iugoslavia, China, Germania, RDG, că era Academia saxonă, Bavaria, Paris, Bruxelles, Amsterdam şi aşa mai departe. Ok, ce contribuții are tovarăşul Bughici? Neapărat să fie invitați şi din Vietnamul de Nord, Coreea de Nord şi Republica Populară Mongolă.

Vă mulțumesc!

Ion Cuculescu despre seminarii

Vreau să vă spun, în primul rând, că după lista pe care ați auzit-o sunt multe persoane care erau şi în institut şi în facultate, aşa încât, atâta vreme cât am fost student în anii '53 - '58, am participat

la niște seminarii științifice, dar nu aș putea să vă spun dacă erau organizate de facultate sau de institut.

Cabiria Andreian despre seminarii

Aș vrea să amintesc faptul că dacă, la început, seminariile acestea, așa cum s-a spus deja, erau orientate aproape săptămânal către unul din subiecte, apoi puteau să sară la o cu totul altă problemă, de la o vreme s-a văzut eficiența grupării de teme în jurul unui anumit subiect. Aș mai vrea să vă spun despre tehnica alcătuirii programului către sfârșitul perioadei, deci în jur de 1958 sau '59 - '60, când domnul profesor Stoilow distribuia înainte colectivului general de tineri participanți la asemenea seminarii și bineînțeles de profesori, literatură pe care o primea în afara celei din bibliotecă, anumită literatură și, după aceea, când se făcea consultarea pentru fixarea subiectelor, temelor, se elabora un astfel de plan care a fost în parte citit deja aici, în mai multe exemple. Și tot așa am trăit la o asemenea alegere de subiecte prin anii, cum spuneam, '59 - '60. Aceasta este amintirea mea despre seminarii. În general, le urmăream cu foarte mult interes și erau foarte importante pentru formarea noastră științifică. Erau un mijloc de învățare, nu numai de aflare de direcții de cercetare și așa mai departe, dar chiar învățare sistematică a matematicii. Așa le-am privit eu, cel puțin.

Ivan Singer despre aspiratură

L. Beznea: Domnul Singer are o problemă cu o răgușeală, și mi-a încredințat mie acest text, și încă o dată îi mulțumim foarte mult. „*După ce am reușit la examenul de admitere din 1952,*” (deci este doctorand în 1952), „*am fost aspirant bursier cu scoaterea din producție la Academia Română, la specialitatea Analiză și teoria funcțiilor, sub conducerea academicianului Stoilow, în perioada 1 ianuarie 1953 - iulie 1955. Am venit de la Cluj, Universitatea Babeș Bolyai, unde eram asistent*”, (interesant, în acte acolo am văzut că scrie Universitatea Bolyai), „*voi sublinia numai două aspecte din perioada 1949-1961.*”

Seminarii: Începând din 1953, am ținut la Institutul de Matematică al Academiei seminarii la care au participat în mod regulat în audiență academicianul Miron Nicolescu, academicianul Alexandru Ghica, precum și cercetători și cadre didactice. De exemplu, seminarii de funcții cvasi-analitice, după Mandelbrojt și Bernstein, produse tensoriale normate, prima descifrare pe plan mondial a tezei lui Grothendieck din Memoirs of AMS din '56, serii în spații Banach, teoria aproximării în spații normate, teoria optimizării. La Facultatea de Matematică, am ținut un an seminarul de Teoria jocurilor, cu participarea în mod regulat în audiență a academicianului Octav Onicescu, Ciprian Foiaș și alții. Întregul material al acestui seminar a fost inclus în cartea academicianului Onicescu: „Strategia jocurilor cu aplicații la programarea liniară”, editura Academiei, 1961”, (am aici o copie, un exemplar de la bibliotecă), „care mi-a mulțumit în prefață la pagina 22”.

„Documentare.” (Aceasta e o parte foarte interesantă, puțin atinsă și de Cornel Constantinescu, dar e o fațetă care trebuie reținută.)” *Toate volumele din Bourbaki au fost dactilografiate de secretarele Institutului de Matematică, originalul și mai multe copii la indigo, și vândute la prețul obținut înmulțind numărul de pagini cu tariful zilei pentru o pagină de dactilografiere*” (suntem la a doua jumătate a secolului 20 și veți vedea). „Iscusița lor consta, pe lângă corectitudinea dactilografierii, în lăsarea câte unui spațiu liber pentru fiecare formulă sau semn matematic, exact de lungimea necesară și suficientă, și apoi desenarea artistică cu peniță și tuș, a formulelor, respectiv semnelor, pe locurile lăsate libere.” (Bine, asta știm că a continuat până prin anii ‘80).

„Copierea cu stiloul a cărților și lucrărilor: Mama mea a copiat pentru mine cărți întregi și lucrări cu această metodă. De exemplu, cartea lui Grothendieck din 1958, „Espaces vectoriels topologiques”, și lucrarea lui Grothendieck „Résumé de la théorie métrique des produits tensoriels topologiques” din 1956, 79 de pagini. Nu a făcut nicio greșală, cunoștea mai multe limbi, a scris caligrafic, frumos (a fost pictoriță), cu multă pricepere. Pe lângă ajutorul ce mi-a dat, a vrut ca ceea ce face să îmi rămână și după moartea ei. Am copiat și eu cărți întregi: de exemplu, cartea lui Banach, „Théorie des opérations linéaires”, și multe lucrări. Copiatorul, calculatorul și internetul au fost invenții de importanță uriașă pentru munca noastră și nu numai, și-au schimbat complet metodele, dar nu scriu aici despre ele pentru că nu se încadrează în perioada 1949-1961.” (Vedeți, e foarte precis domnul Singer, în a se raporta la intervalul de timp pe care îl discutăm azi.) „Deși cărți străine” (aici e ideea pe care o aveam și dincolo la Cornel Constantinescu), „afară de cele rusești nu se puteau cumpăra la noi, legea permitea ca membrii Academiei Române să poată comandata din străinătate prin Cartimex, câte două cărți pe an pentru valută, plătite în lei. Deoarece ei puteau merge și în străinătate la congrese, conferințe, vizite științifice, ei au cedat din cotele lor tinerilor cercetători, dreptul de a comanda cărți străine plătite aici în lei. De exemplu, astfel am putut să obținem în iulie 1959 din cota cedată de academicianul Moisil cartea lui Dunford și Schwartz, „Linear operators”, din ‘58.” (Aici trebuie să vedem dacă regula s-a păstrat.) „De la Zentralblatt, Mathematical Reviews și apoi Referativny Zhurnal, am putut să cerem cărți pentru recenzare, care apoi se puteau păstra. Și am putut să cerem ca onorariile pentru mai multe recenzii să fie adunate pentru a primi o carte de valoare egală cu suma adunată.” (Deci întrebarea mea era dacă Zentralblatt și Math Review aveau această politică și în anii ‘50.) „Se vindeau la noi cărțile de matematică apărute în limba rusă. Rușii traduceau și cărțile scrise în alte limbi. Nu recunoșteau copyright-ul, nu au semnat Convenția Internațională, iar cărțile în limba rusă de autor rus sau străin erau atât de ieftine încât puteam să ne permitem să le cumpărăm aici, în lei. Deoarece în facultate și în aspiratură am învățat limba rusă, pot să le citesc ușor și acum.”

Solomon Marcus despre aspiratură

S. Marcus: Îmi pare rău că eu nu pot să continui pe aceeași linie, formația mea a decurs cu totul altfel. Ca să mă refer la evenimentele evocate de colegul Singer, când ne-am prezentat la primul examen de admitere la aspiratură cu scoatere din producție, am fost cinci, și nu înțeleg de ce n-ați invitat decât trei dintre ei. Pe cei doi Cristești, Cristescu Romulus și Cristescu Nicolae nu i-ați invitat...

L. Beznea: I-am invitat, Cristescu Nicolae este în America, iar Romulus Cristescu a fost invitat...

S. Marcus: Chiar în America, așa cum Singer v-a dat o foaie de hârtie, putea și el să vă trimită prin e-mail, locul geografic nu avea importanță. Deci eram cinci mari și lați: Cabiria Andreian, Romulus Cristescu, Nicolae Cristescu, Ivan Singer și cel care vă vorbește. Am trecut toți examenul. Discutând direct cu Stoilow după aceea, că a fost examen scris, nu oral, Stoilow ne-a spus clar: v-ați prezentat toți foarte bine, sunteți admiși, dar cel mai bine s-a prezentat Cabiria Andreian. Asta a fost declarația pe care Stoilow mi-a făcut-o între patru ochi, dar nu cred că numai între patru ochi. Dar după ce am primit această veste bună de la Stoilow, care era președintele comisiei, la distanță de două-trei-patru săptămâni, am primit o hârtie de la cel care conducea sindicatul pe Academie, se numea Manolache, în care se scria: „Vă comunicăm decizia Academiei Române conform căreia nu puteți, nu aveți dreptul să urmați aspirantura cu scoatere din producție.” Și în felul ăsta, nu am mai putut să beneficiaz alături de cei patru colegi ai mei de cei câțiva ani în care să mă pot consacra exclusiv studiului, am făcut seminarii câte douăzeci de ore pe săptămână la Politehnică și la Facultate. Dar în 1955, când s-a deschis și aspirantura fără scoatere din producție, atunci am avut dreptul, adică comunicatul era clar: domnule, dumneata ești un cetățean care nu meriți să beneficiezi de o bursă; adică hârtia pe care am primit-o de la regimul democrat-popular era identică cu aceea pe care o promisem în 1940 când mi se spunea că, datorită faptului că nu sunt creștin, nu am dreptul să mai urmez școlile statului.

Solomon Marcus despre înființarea Institutului și despre Facultate

S. Marcus: Mie mi se pare că e necesar să înțelegem pe ce teren a venit acest Institut de Matematică. În 1949, când s-a înființat Institutul, el a venit pe un teren viran, nu era nevoie la noi de așa ceva în acel moment. Nu exista. În primul rând, l-am făcut pur și simplu pentru că copiam tot ce se făcea la sovietici. Din fericire, iată că au fost și unele lucruri bune care s-au copiat, dar, în acel moment, Institutul era o formă goală. Ați observat, de altfel, că toate relatările care s-au citit aici nu se referă la anii imediat '49, '50, '55, ci se referă la perioada mai târzie. Nu exista. Acum adevărul este că profesia de cercetător în matematică și, în general, de cercetător științific, am impresia că nu a apărut înainte de Al Doilea Război Mondial. Poate mă înșel, poate doar cu totul izolat, așa, dar asta este o apariție de după Al Doilea Război Mondial. În orice caz, la noi nu exista așa ceva. Existau câțiva matematicieni, profesori de universitate care făceau și cercetare. Dar asta făcea parte din jobul lor de profesor, dar nu, profesia de cercetător nu exista încă. Și, în viață, în acel moment, cine mai era? Muriseră cei mai puternici. Lalescu murise în '29, Țițeica murise în '39. Cel care era, dacă vreți, conștiința de sine a matematicii românești, tocmai plecase și el în Franța, nu mai era în România - Petre Sergescu. El este sursa cea mai serioasă pentru a înțelege matematica românească de până la Al Doilea Război Mondial. Este Petre Sergescu, nu Andonie, nu alții, nu N. Mihăileanu.

Cine mai era? Mai trăia Davidoglu, care tocmai ieșise din închisoare, dar pentru o chestie de drept comun, se pare. Venea uneori la Institut și urca scările cu o viteză fantastică, deși era trecut bine de 80 de ani.

Și, dacă te uiți, problema este: normal era ca acel institut în '49 să fie format, în primul rând, de cei care terminaseră facultatea la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial sau în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Nu prea i-am văzut. Dar cine erau aceștia? Aceștia erau Ionescu-Tulcea, Gheorghe Marinescu, Tudor Ganea și mai am aici o listă întreagă. Probabil nici n-ați auzit de ei. Nu știu dacă e cazul să-i...

Cineva din sală: Spuneți, vă rog, să auzim!

S. Marcus: Sunt cei cu care noi făceam seminariile în 1945, '46, '47: Ștefan Petrescu la geometrie, fratele lui Miron Nicolescu, Alexandru Nicolescu, Simona Pop, Vâlcovici era una din marile vedete, poate, dacă stau să mă gândesc bine, poate cel mai bun profesor pe care l-am avut vreodată, Tiberiu Mihăilescu. A! Era o vedetă, matematicianul preferat a lui Stoilow din generația tânără era Iulian Petrescu, în care se puneau mari speranțe, dar, din păcate, a prins imediat ocazia și a dispărut din țară.

Trebuie să vă spun că, la deschiderea cursurilor universitare după 23 august '44, după eliberare, erau prezenți pe scenă: Maiestatea Sa Regele Mihai, rectorul Universității, Simion Stoilow și, din partea studenților, cel care era considerat eminența cenușie a studențimii din promoția respectivă, Iulian Petrescu, care a devenit primul asistent al lui Barbilian. Deci, aceștia erau artileria grea pe care ar fi fost normal să îi vedem în 1949 la Institutul de Matematică. El, Ganea, Tulcea. Mă rog, Ganea făcuse în particular, din cauza legilor rasiale. Erau, pe urmă, câțiva tineri care formaseră cohorta de asistenți a lui Nicolae Teodorescu: I.T. Elianu, Ion Constantin și încă vreo doi, Eugen Dobrescu, fratele mamei lui Radu Purice, ca să vorbim în termeni mai apropiați, Filib Opreanu, Richard Blum, asistentului lui Vrânceanu adus de la Cernăuți, Octav Gheorghiu, care, după aceea, a mers la Timișoara, Ionescu-Tulcea. Mă rog, Gheorghe Marinescu, Tulcea, Halanay a devenit și el repede asistent la Barbilian datorită precocității sale, Mihai Benado iarăși la Barbilian și încă câțiva.

Problema este următoarea: trebuie să înțelegem pe ce teren putea să vină acest Institut de Matematică. Deci, acest Institut de Matematică a venit pe un teren gol, viran, deși, vedeți, v-am înșirat, existau un număr de absolvenți. Toți au terminat facultatea în timpul războiului sau la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Dar ce facultate au terminat ei? Pentru că le-am urmărit cu mare atenție și programele, trebuie să vă spun - și aici e miracolul - cum Dumnezeu, de unde a ieșit un Ionescu-Tulcea, dintr-o facultate care rămăsese încă - nu o să vă vină a crede - nu la nivelul lui Cauchy, ci la nivelul lui Euler. Analiza se făcea în terminologia și în spiritul lui Euler. N-ajunsese încă la Cauchy. Foarte rar... Folosirea de epsilon și delta, analiză de asta, apărea ca un fel de desert, un fel de lux pe care și-l permiteau din când în când câte un David Emmanuel, dar nu în acest spirit era. Trebuie să știți un lucru: 40 de ani de la 1900 până la 1940, Analiza Matematică a fost predată la Facultate de o mediocritate patentă, îmi pare rău că trebuie să o spun, deși n-aș avea curajul s-o scriu. Anton Davidoglu a avut un curs din care n-a rămas nimic, a avut o teză de doctorat... puțin, ceva acolo, dar, în rest, nimic, zero! Și asta este studenția pe care au

făcut-o și Ionescu-Tulcea și Gheorghe Marinescu și stai și te întrebi: cum Dumnezeu, dintr-o astfel de studenție, dintr-un astfel de învățământ au ieșit oameni care să se repeadă la Bourbaki, la Analiză Funcțională, la toate astea? Și iată că s-a întâmplat, adică impresia mea este că acești tineri, Ionescu-Tulcea, Tudor Ganea, au un merit extraordinar, pentru că ei din suc propriu, adică prin mijloace autodidactice, exclusiv autodidactice, au evadat din matematica Euleriană și din tratatul de analiză al lui Édouard Goursat, în trei volume, și s-au repezit la lucrurile noi.

Solomon Marcus despre Institutul Statistic Român

Dacă a existat vreun institut format de matematicieni până în acel moment, a fost unul singur: cel creat de Onicescu în anii '30, „Institutul Statistic Român”, după aceea „Institutul de Statistică, Actuarial și Calcul” creat în urma efectuării primului recensământ pentru România întregită în 1930. Acest institut, într-adevăr, a fost o instituție extraordinară, pentru că a reușit să polarizeze nu doar crema matematicii românești - era și Barbilian acolo (de ce se numea „de statistică”?), era și Froda - dar a reușit să atragă mari personalități din afara matematicii: Mircea Vulcănescu, de pildă. E o prezentare largă a institutului în memoriile lui Onicescu. Am putea să ne întrebăm: putem considera acest institut ca un fel de pregătire a Institutului de Matematică? Răspunsul este categoric negativ. Acest institut a excelat, dar nu pe linia de cercetare matematică propriu-zisă, ci pe linia câștigării, aducerii în raza matematicii a cât mai mulți profesioniști din alte domenii. În special, l-am uitat pe principalul: Nicholas Georgescu-Roegen. Era ceva să aduci în matca matematicii cât mai mulți profesioniști din domenii vecine, din cele mai variate domenii. A fost o instituție extraordinară, pe care, dacă nu venea dictatura, probabil Onicescu o continua și o dezvolta mai departe. Adică Onicescu, prin acest institut, a fost - dacă vrei - un pol de atracție pentru întreaga cultură românească în anii '30.

Solomon Marcus despre Pompeiu

Trăia încă Pompeiu, el era într-adevăr o figură, un adevărat lord al matematicii. Am mai apucat să-l ascult, pentru că a murit în '54. Dar din păcate generațiile de după război n-au mai putut beneficia de el deloc, pentru că era obosit, la 80 de ani deja mergea pe culoarul facultății ajutat, la braț de Miron Nicolescu. Pompeiu, de la a cărui naștere se împlinesc acum 150 de ani... Acum se împlinesc 150 de ani și de la nașterea lui Țițeica și a lui Pompeiu. Dacă vrei acum să mergeți pe Google Scholar și să îl comparați pe Pompeiu cu ceilalți matematicieni români vechi, veți vedea că el a demonstrat cea mai mare vitalitate. N-a elaborat teorii; el este autorul unui număr de bijuterii extraordinare: începând cu teza lui, susținută în fața unei comisii conduse de Poincaré, teză care pur și simplu a stârnit uimirea la Paris, și continuând pe urmă cu diverse bijuterii. Trebuie să vă spun că pe problemele lui se publică periodic articole de sinteză, pentru a se marca stadiul în care se află cercetarea în problema respectivă. Dar, din păcate, eu nu țin minte să-l fi văzut măcar o dată pe Pompeiu în sediul Institutului de Matematică, creat în '49.

Și să vă mai spun un lucru: când a murit Pompeiu în '54, Stoilow – care a ținut discursul principal în aula Academiei – a spus clar: „Institutul de Matematică al Academiei va primi numele lui Dimitrie Pompeiu”. Deci acesta a fost legământul lui Stoilow. Dar, pe urmă, murind Stoilow și dat fiind că generațiile de după război pe Stoilow îl cunoșteau ca o personalitate în carne și oase, iar Pompeiu era, așa, o simplă amintire pentru unii, pentru alții nici măcar atât, evident că n-a rezistat ideea ca Pompeiu să dea numele Institutului. Dar e bine să consemnăm acest fapt: că propunerea lui Stoilow asta a fost și nu sunt deloc convins că ar fi fost de acord ca numele lui să fie pus în locul celui al lui Pompeiu. Dacă se poate spune despre unii matematicieni că au fost artiști, din matematica românească eu cred că cel mai artist a fost Dimitrie Pompeiu.

Solomon Marcus despre angajați ai Institutului

Acum trebuie să vă mai spun un lucru. Acest Institut de Matematică, la scurt timp după înființare, a îndeplinit și niște roluri care nu erau afișate, dar erau foarte importante. Primul: să primească pe unii matematicieni români care erau plecați în străinătate și s-au întors atunci din străinătate. Două exemple: așa ne-am trezit dintr-odată cu Sergiu Vasilache, care vine... nu știu de unde a venit... din Franța?... sau un altul de care probabil nici n-ați auzit, dar figurează printre semnatarii apelului universitarilor români către Antonescu pentru ieșirea din război: Vasile Gorciu, matematicianul Vasile Gorciu. L-am văzut, a venit, a... aterizat într-o zi la Institutul de Matematică, a fost încadrat la Institut timp de vreo 2-3-4 ani, nu știu exact cât, și pe urmă iar a dispărut.

Și pe urmă a avut rolul acesta foarte important de a prelua, dat fiind că era o instituție fără funcții educaționale, de predare, unde exigențele politice erau mai puțin riguroase ca la Universitate și în felul ăsta oameni de mare valoare ca Poenaru au putut fi salvați. Dacă nu mă înșel, și Foiaș întâi a fost la Institut înainte de a ajunge la Facultate. Dar au fost salvați și oameni care nu erau de mare valoare; mi-aduc aminte că Vrănceanu îl adusese la Institut pe Viorel Dumitraș, cred că așa îl chema, un geometru... Nu știu ce s-a întâmplat cu el, dar au fost mai mulți.

Se poate face o lista a celor care la purgatoriul care s-a aplicat la un moment dat, când au fost dați afară un mare număr de tineri matematicieni de mare valoare, o parte din ei au putut fi recuperați de Stoilow. Stoilow a fost – ce să vă spun? – a fost o mână de aur în această privință: felul în care a știut să protejeze, începând cu cei mai bătrâni (pe Vâlcovici, pe Barbilian, pe Onicescu), a fost extraordinar. Sigur că n-a reușit în toate cazurile, de pildă cazul cel mai regretabil și unul din cei mai valoroși matematicieni români până la al doilea război mondial, Radu Roșca, pe care nu l-a putut salva, dar era și el la Institutul de Matematică.

Solomon Marcus despre matematica din România în prima jumătate a sec. XX

Trebuie să fim lucizi, să nu pretindem mai mult decât se putea. Profesorii mei, în anii de imediat de după Al Doilea Război Mondial, erau a patra generație de matematicieni români profesioniști,

ca să zic așa. Era prima generație, cei născuți în anii '70 ai secolului XIX: Țițeica, Pompeiu. Era generația următoare, născuți în anii '80 ai secolului XIX: Lalescu, Alexandru Myller. Generația următoare, născuți în anii '90, ca Barbilian, Onicescu. Și pe urmă, a patra generație, exact profesorii mei: toți cei născuți în primul deceniu al secolului trecut: Miron Nicolescu, Moisi, Călugăreanu, Caius, toți ceilalți, Tiberiu Popovici, mai toți născuți în primul deceniu. Doar 4 generații! Or, era clar că 4 generații – vă dați seama! – erau doar figuri izolate. Trebuie să vă spun un lucru: că învățământul matematic superior în România până la primul război mondial a funcționat ca un fel de club, club de elită și de oameni bogați. Erau în total vreo 10 profesori și vreo 20 de studenți; la asta se rezuma toată Facultatea de Matematică. Nu era nevoie de mai mult. Erau ani mulți în care nu ieșea niciun absolvent, pentru că nu era nevoie. Licee mai multe decât poți număra pe degete au apărut abia după Primul Război Mondial.

Deci toată matematica dezvoltată și chiar în anii '30... – trebuie să vă spun: am văzut scrisori, corespondență între Tiberiu Popovici și Ciorănescu – era o matematică foarte strâns lipită de inginerie, pe de o parte (în special de ingineria asta hotarnică rămasă de la Gheorghe Lazăr), și de liceu. Adică era foarte greu să spui unde-i granița dintre matematica din ultimele clase de liceu și matematica de Universitate; era totul o programă rămasă aproape neschimbată de la Academiile Domnești în care predau greci până la Primul Război Mondial, o programă aproape neschimbată, veche, și pur și simplu s-a transmis de la o generație la alta așa. Ce cercetare putea să apară în aceste condiții?

Solomon Marcus despre primele generații ale Institutului

Institutul de Matematică a căpătat „carne” din momentul în care a putut înrola absolvenți de după Al Doilea Război Mondial, adică prima serie de după.

Seria mea n-a dat nimic. Mă rog, a dat, dar lucruri fără mare valoare. Este unul, Oleg Aramă, care mai e nonagenar pe la Cluj.

Prima generație semnificativă e aceea a lui Martin Jurchescu. Și pe urmă au venit cei care au alimentat în primul rând Institutul de Matematică: a fost promoția Foiaș, Boboc, Poenaru, Gussi etc. Înainte de ei, promoția Cornel Constantinescu... Cornel Constantinescu a fost un om de bază la acest Institut. Mi-aduc aminte: era într-o efervescență extraordinară. Era promoția Cornel Constantinescu, Bernstein, Ionel Bucur, un Teleman. Pe urmă generația Foiaș, Gussi, Poenaru, Boboc etc. Și pe urmă generația Cuculescu. Aceștia au alimentat... a fost prima sursă efectivă, consistentă, în care apărea - abia acum începea să apară - profesia de cercetător.

Și am impresia că în lume s-a întâmplat cam la fel. Nu observați că și „Mathematical Reviews” a început să apară din 1940?! „Zentralblatt”-ul e mult mai vechi, pentru că până la Al Doilea Război Mondial Europa era înainte Americii – nu? – și era normal să avem întâi „Zentralblatt”-ul german. Dar abia în '40 începe să apară „Mathematical Reviews”. Deci problema este asta: nu că oamenii

care au venit după au fost mai deștepți, dar ei fără să își dea seama au avut nevoie să se suie pe umerii a 4 generații anterioare ca să fie în stare să facă altceva.

Solomon Marcus despre Congres

Aici se vede rolul lui Stoilow. Faptul că Stoilow era un interlocutor acceptat de puterea politică, asta este paradoxul aceluia moment. Domnule, se făcea o risipă de bani extraordinară! Academia Română era un cuib de mari privilegiați: fiecare membru al Academiei avea mașină proprie la dispoziție la orice oră din zi sau din noapte, dădea telefon la garajul Academiei și îi venea mașina; aveau indemnizații uriașe și așa mai departe. Adică asta era spiritul copiat de la sovietici, dar Congresul asta într-adevăr a fost o adevărată minune. Băgați de seamă că în momentul când s-a organizat acest congres, eram după o perioadă de vreo 10 ani în care dreptul de a călători în afara României era zero! Nu se putea călători nici măcar în Ungaria sau în Bulgaria. Abia în '56 a apărut prima posibilitate de a călători în țările socialiste vecine și vă dați seama, în această situație, să ne trezim la București cu câteva zeci de mari matematicieni ai lumii. Eu personal datorez acestui congres întâlnirea cu Paul Erdős și faptul că am numărul Erdős 1 acestui congres îl datorez. Deci a fost într-adevăr un congres extraordinar, iar la restaurantul COȘ (n.r. Casa Oamenilor de Știință), unde mâncau cei de la Institutul de Matematică, era și el, avea un nivel culinar cum nu s-a mai regăsit niciodată de atunci încolo.

Și de la germani vă aduc aminte: Dan Barbilian, pentru Dan Barbilian acest congres a fost un eveniment... poate cel mai important eveniment al vieții lui. Era în preajma Congresului, era într-o emoție fantastică și a venit să se plângă la Vrăncianu, care era bunul lui prieten, să-i spună: „Dragă Vrăncene, îmi pare rău, eu sunt foarte interesat să vin la acest congres, dar nu voi putea veni.” „De ce, măi?” „N-am un costum de haine pe măsură.” Și au făcut rost, să-i facă un costum de haine ca să vină la Congres. Trăia în sărăcie, pentru că el nu era membru al Academiei, abia post-mortem a devenit. Trăia în reală sărăcie și Congresul a fost o mană. Pentru că toți germanii care au venit la Congres îl cunoșteau foarte bine și el la fel. La fel, venirea francezilor... Mi-aduc aminte de Froda cum umbla după Denjoy.

Erau setoși toți. După ani în șir în care nu puteai trece granița, nu mai veneau revistele din Occident, dintr-odată să-i ai în carne și oase pe toți acești mari matematicieni... Hadamard era un monument viu, trecut de 90 de ani. Dar erau mulți alții. Nu știu, erau în total cred vreo 60 de mari valori din afara României.

Dan Tiba despre Seminarul Myller

Aș vrea să mai spun un cuvânt, o întrebare, de fapt, în contextul cum ne-a prezentat foarte bine domnul academician Marcus situația din 1940. Știu eu un alt tip de informație pe care cred că o știe multă lume despre activitatea lui Alexandru Myller, care era bucureștean și care a nimerit până la urmă la Iași și în 1910 cred că deja a înființat la Iași așa-numitul Seminar Matematic, care nu

era o instituție, să zicem, juridică. Dar, în primul rând, a constat într-o bibliotecă foarte bine dotată prin efortul lui Spiru Haret. Spiru Haret era ministru al învățământului și s-a cumpărat atunci un fond de carte, și veche; de exemplu, „Principia Mathematica” mi se pare că există la Iași, un original al cărții lui Newton și multe altele. Și studenții eminenți, doctoranzii și cadrele tinere au beneficiat. În jurul acestei biblioteci era o sală de studiu care s-a menținut multă vreme pentru studenții din anii superiori. Și, deci, exista și acest seminar științific. Și există deci o tradiție veche, dar nu știu legătura mai mult.

Solomon Marcus despre Erdős

A fost o întâlnire internațională la Budapesta în urmă cu două luni pentru a marca centenarul Erdős și au fost menționate în total vreo 20 de direcții de cercetare în care lucrările lui au avut implicații. Culmea este că Erdős - ca să vedeți unde dai și unde crapă - Erdős a fost matematician și atâta tot. Ei bine, el a aflat târziu că multe din lucrările lui sunt esențiale pentru Computer Science și a devenit unul din numele cele mai importante din Theoretical Computer Science fără să vrea, pur și simplu. Adică în materie de gândire combinatorie se pare că a fost numărul unu al secolului al XX-lea. Și vă dați seama de șansa pe care mi-a oferit-o Stoilow, aducându-l la București, că l-am putut întâlni într-un moment de grație... Vă dați seama?! Tinerii de azi de ce trebuie să știe? Pentru că ei nu apreciază valoarea faptului că ei au posibilitate imediat după ce termină studenția să aleagă un loc din lume unde să meargă. Să se gândească că în acei ani, multă vreme, această posibilitate nu exista; nu exista nici dreptul de a circula, nici dreptul de a comunica, nici dreptul de a te informa și că acum mulți își bați joc de aceste drepturi și libertăți.

Vasile Brînzănescu despre matematicieni în închisoare

V. Brînzănescu: Deci aceste date se știu. Au fost, în general, puțini matematicieni, fiindcă matematicienii au fost uniți și s-au apărat... cât s-a putut face față de un asemenea regim. Dar în pușcărie au fost Cornel Constantinescu, Radu Roșca și completați-mi dumneavoastră cine a mai fost; ziceați că Davidoglu a fost pe motive de drept comun, dacă nu erau inventate! Oricum, Eugen Dobrescu, cine mai știe? Deci au fost foarte puține nume. Dintre acestea, cele mari sunt Cornel Constantinescu și cu... Și? Cine?

Public: Obreanu.

V. Brînzănescu: Obreanu. Așa, au fost doar câteva nume. Într-adevăr au fost în închisoare și mulți ani știu că a fost condamnat Radu Roșca; am vorbit cu el după eliberare și el mi-a spus că a stat foarte mulți ani în închisoare, iar cel care a avut regimul cel mai rău a fost Cornel Constantinescu, care a fost la Pitești. Deci el face parte...

Public: Cum? El a fost la Pitești?

V. Brînzănescu: Da, da.

Public: Dar cât a stat?

V. Brînzănescu: El a fost la acea nenorocire îngrozitoare de la Pitești. Și după aceea cu domiciliu forțat. Ce a fost bun a fost că, așa cum a spus și domnul academician, deci aceștia au revenit la Institut mai târziu și au fost chiar oameni de bază, cum au fost Cornel Constantinescu și Radu Roșca; au venit la Institut. Deci foarte puține cazuri, dar sunt, sunt, într-adevăr cazuri, au fost grave și - mă rog – semnificative.

S. Marcus și I. Cuculescu despre Ionescu-Tulcea

S. Marcus: Vreau să mai zic ceva. Eu vă spun un lucru: când umbli în istoria matematicii românești și vrei să înțelegi ce s-a întâmplat, e o rușine să constăți în ce hal de dezordine și de neglijență se află această istorie. Adică, uite, să nu se supere colegul Cuculescu, am certat-o și pe colega voastră Alexandra Bagdasar (n.r. Bellow). Tulcea a ținut un curs unic pentru acel moment, adică a sărit peste nu știu câte etape. Vă dați seama? Să sară în decurs de doi-trei ani de la Goursat la Bourbaki. Și Tulcea a realizat acest experiment într-un curs pe care l-a comentat Alexandra Bellow.

Ei bine, niciunui dintre ei – nici Alexandrei Bagdasar (n.r. Bellow), nici lui Ion Cuculescu, nici celorlalți, Aldo Lazăr – nu i-a trecut prin gând să redacteze cursul lui Tulcea, pentru că Tulcea a ținut un curs oral. Și s-a pierdut! Or, acest curs trebuia neapărat să rămână în memoria matematicii românești, pentru că a marcat un standard de rigoare și de eleganță. Sigur că pe urmă a venit Paltin Ionescu, să spună: „Dar ce să caute Bourbaki în acel moment? E ca și cum ai vrea să înveți pe cineva să înnoate dându-i un brânci în apă!”. Problema nu era asta! Pentru Tulcea era un experiment care putea să reușească sau să nu reușească, adică să rămână acest standard de rigoare. Sigur că nimeni nu spune ca asta să rămână singurul mod de prezentare a matematicii, dar faptul că se poate realiza așa ceva trebuia fixat într-un text, redactat și multiplicat. Și niciunul nu a făcut lucrul ăsta. Poate că unii mai aveți notițele respective, poate aveți. Da?

I. Cuculescu: Eu am ceva, dar nu asta. Eu nu am notițe de la acel curs, însă dacă m-ați provoca, am notițe de la cursul opțional de spații Hilbert. În primul rând, când am dat examen la acest curs, în carnetul meu s-a scris „Serii ortogonale”. Și totuși se făceau spații Hilbert. Bine, serii ortogonale sunt în orice spațiu Hilbert, dar, știți, nu știu cum să spun... Și, în al doilea rând, ce a fost remarcabil atunci a fost lucrul următor: ce a făcut la curs (între altele, că făcea lucruri care, sigur, sunt și în carte)?! A făcut Teorema lui Fuglede: că dacă un operator comută cu unul normal, atunci comută și cu adjunctul. Acum, de ce e remarcabil? Pentru că această teoremă apăruse nu demult. Era o teoremă pe care o puteam înțelege cu toții, nu trebuia să studiezi nu știu cât, dar în același timp era o teoremă publicată recent într-o revistă serioasă de matematică și asta a însemnat nu numai o mobilizare, ci a însemnat și curajul de a citi pentru un student, vreau să vă spun. Îmi pare rău, aici eu nu vreau să exagerez, dar mă așez pe poziția studentului pentru că altfel nu am cum să mă așez față de Ionescu-Tulcea, care a plecat când eu încă nu terminasem facultatea, dar vreau să spun că

pentru un student au fost niște lucruri foarte importante acestea, poate mult mai importante decât altele. Adică: a fost foarte important când am cumpărat cartea lui Doob de Procese Stocastice. Poate că nu toată lumea știe că au apărut articole 50 de ani de la apariția cărții lui Doob. Or, a fost semnificativ și important că noi am înțeles de atunci importanța acelei cărți și probabil că datorăm această înțelegere și atmosferei care se crease atunci în jurul cursului respectiv. Și când în această carte, în care nu erau mulți oameni citați, am văzut că demonstrația unei teoreme fundamentale aparține lui Ionescu-Tulcea, vreau să vă spun că acest lucru a însemnat foarte mult. Nu știu dacă toată lumea realizează lucrul următor: într-o perioadă când se pune accentul pe calitățile de tribună, de – cum să spun? – virtuozitate a profesorilor (se spunea: „Uite ce frumos predă cutare și cutare!”) și când am văzut că Ionescu-Tulcea este cel care apare acolo... Bine, asta este vârful unui iceberg, erau multe realizări. Însă în acel moment este clar că, să zicem, atmosfera creată de Institut, anume îndreptarea către cercetarea matematică, către matematica modernă, a avut și o autoritate foarte mare. Nu era numai o mică pasiune, așa, „hai să citim din Bourbaki sau de undeva”. Nu știu, poate că exagerez, dar dacă m-ați provocat... Notițele acelea le am, de la cursul special.

Ion Colojoară - amintiri

N-aveam de gând să vorbesc, mai ales că nu îmi place că sunt filmat și îmi schimbă starea de spirit. Dar țin neapărat, dacă a fost vorba de Ionescu-Tulcea, să spun câteva cuvinte. De asemenea, domnul profesor Marcus a vorbit despre Radu Roșca și voiam să îi spun în particular domnului profesor Marcus în legătură cu Radu Roșca, dar acum o spun pentru toți. Să încep cu Ionescu-Tulcea. Am fost penultima serie de studenți la care Ionescu-Tulcea a ținut curs de Analiză.

Se aude bine? Mă rog, când era mai tânăr și țineam curs, se auzea și la balconul amfiteatrului Spiru Haret fără să am microfon. Bun. Ionescu-Tulcea, poate că n-ar trebui să spun... dar eu am fost descurajat de cursul lui Ionescu-Tulcea. De ce? Pentru că veneam din liceu, nu s-au făcut decât 10 clase, analiză nu s-a făcut deloc. Am avut un prieten la Reșița care a fost student la Timișoara la Politehnică și a fost exmatriculat. Pe dosarul dânsului șeful cadrelor a scris: „refuză să plece în URSS”. Lucra și în uzină. I s-a propus să plece. Tatăl colegului meu era bătrân, pensionar, a lucrat în mină și nu își permitea să își lase tatăl bătrân bolnav aici și să plece în URSS. Șeful cadrelor se numea Fironda: era solid, de două ori cât domnul Cuculescu ca înălțime și lățime. Enervat, trage o linie pe dosar și scrie „refuză să plece în URSS”. Colegul acesta al meu, Gheorghe Belcea, s-a dus la la Politehnică la Timișoara, a fost admis și în timpul primului an a fost exmatriculat, pentru că a refuzat să plece în URSS.

În legătură, acum, cu de ce am fost descurajat: pentru că nu am făcut Analiză! Dar acest prieten al meu mi-a dat o carte a lui Hollinger, de Analiză, derivata era $\Delta y / \Delta x$, când $\Delta x \rightarrow 0$, neștiind ce înseamnă. Dar când am venit la facultate știam să derivez, știam să calculez primitive. Dar mai mult, când Ionescu-Tulcea a prezentat axiomatic corpul numerelor reale și după aceea șiruri, serii, m-am descurajat, pentru că nu înțelegeam demonstrațiile. Și m-am hotărât, cu încă un coleg de grupă, să cerem să ni se aprobe să fim transferați la Fizică; era Facultatea de Matematică și Fizică.

Colegului meu i-a aprobat, mie nu mi-a aprobat. Cum sunt perseverent, m-am dus în audiență la decan; decan era regretatul profesor Mihoc. Cu calmul dânsului, care e foarte bine cunoscut, îmi pune mâna pe umăr: „Calm, ai răbdare, să vezi că vei înțelege.” I-am rămas profund recunoscător pentru acest refuz. Am mai avut și alte refuzuri, pentru care iarăși sunt mulțumit. Dar asta a fost important pentru mine: deci am cerut să plec din cauza Analizei și aproape 50 de ani am predat Analiză. În privința cursului ținut de Ionescu-Tulcea... Pofțiți?

S. Marcus: Nu ați păstrat notițele de la Tulcea?

I. Colojoară: Nu cred că le am. Dar am încercat, nu am reușit, să mă ridic la nivelul dumnealui. I-am transmis prin intermediul unui student, care e la aceeași universitate la care a lucrat Ionescu-Tulcea, și pe care l-am întâlnit – se numește Aurel Stan – și a fost preparator la Catedra de Analiză. L-am rugat să-i transmită lui Ionescu-Tulcea „La mulți ani” din partea unui student profund recunoscător, care l-a apreciat în mod deosebit pentru rigoare, concizie și claritate.

S. Marcus: ... și elegantă!

I. Colojoară: Și elegantă! Pe Ionescu-Tulcea nici nu trebuia să îl vezi cum predă; era suficient să vezi cum se mișcă de la intrare până la tablă. A fost exigent, dar nu a umilit studenții care nu știau. Fac apel la dumneavoastră care predați: mențineți-vă exigența, dar nu umiliți studenții, nu îi descurajați!

Să precizez: în semestrul doi (eu am intrat în '54 la facultate), asta se întâmpla în '55, cred că prin luna aprilie, ne-a predat Teorema Weierstrass-Stone. Atenție! Nu teorema Weierstrass clasică, ci aproximarea: pentru o C^* algebră a funcțiilor continue, dacă există o C^* sub-algebră care are suficient de multe funcții (adică pentru orice pereche de puncte diferite, există o funcție care să ia valori diferite și mai există încă o condiție), atunci sub-algebra asta este densă în algebra funcțiilor continue. Închipuiți-vă că această teoremă a fost predată studenților din anul întâi! Și încă ceva, un merit sau curaj al lui Ionescu-Tulcea: teorema a fost demonstrată în '48 și a fost predată în primăvara anului '55. Am încercat, am fost inspirat de maniera în care Ionescu-Tulcea a predat. Am încercat să fiu riguros, să dau demonstrații explicite și detaliate. Nu cred că aceste cursuri ținute de mine pot suplini cursul ținut de Ionescu-Tulcea. Dar am încercat să fac și, în mare parte sau în cea mai mare parte, e meritul lui Ionescu-Tulcea.

Mi-am amintit când domnul profesor Marcus a amintit de profesorul Radu Roșca, care a fost închis mulți ani. După '90, ajungând în Franța, am reușit să găsesc numărul de telefon al profesorului Radu Roșca, l-am căutat și dânsul mi-a dat un manuscris în care erau memoriile dânsului din perioada petrecută în pușcărie. Întrucât o cunoșteam pe Ana Blandiana, mi l-a dat să i-l dau să-l publice. Am fost complet dezamăgit când Ana Blandiana a refuzat publicarea, pe motive – cred – literare. Nu-mi mai amintesc precis, dar cam asta a fost. Regret și acum! Domnule profesor Marcus, dacă aveți ocazia să o întâlniți pe Ana Blandiana, întrebați-o de ce nu a vrut să publice. Eu regret, mă simt vinovat că nu am făcut o copie după aceste memorii ale profesorului Radu Roșca.

Vă mulțumesc!

Vasile Brînzănescu despre Institutul din 1945

A fost inițiativa unui grup de matematicieni, care a vrut să facă acest Institut și probabil până atunci, până în '49, nu a avut sprijin politic. Dar germenele Institutului de Matematică se găsește aici, chiar și printre membrii care sunt acolo (n.r. în actul constitutiv prezentat live). Acest act mi-a fost dat prin bunăvoința doamnei Cabiria Andreian Cazacu, care l-a găsit într-o anumită sursă. Deci a fost înființat acest Institut ca o entitate privată, nefăcând parte din Academie. Când, la Academie – probabil politic, eu nu am de unde să știu sigur – s-a decis să se facă aceste institute de cercetări după modelul rusesc, atunci o parte din membrii de aici au făcut parte din acesta.